

Veridian E-Journal Silpakorn University

ฉบับภาษาไทย

มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ

ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน - ธันวาคม 2561

การเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาส ภาคเหนือตอนบน

Increasing Opportunities and Accessing to Higher Education for Underprivileged Children in Upper Northern Region

วาสนา จักรแก้ว (Wassana Chakkaew)*

เกศสุดา สิทธิสันติกุล (Katesuda Sittthisantikul)**

สุรัชชัย กังวล (Surachai Kungwon)***

นิโรจน์ สินณรงค์ (Nirote Sinnarong)****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสภายในประเทศ และค้นหาแนวทางการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือตอนบน กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส จำนวน 28 คน จาก 4 จังหวัดภาคเหนือ คือ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา นอกจากนี้ยังทำการวิเคราะห์เอกสารทางราชการที่น่าเชื่อถือ เพื่อสนับสนุนการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่านโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสของประเทศไทยมี 6 ข้อคือ 1. บริการการศึกษาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง 2. จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพเน้นการเรียนรู้เพื่อชีวิตที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาส 3. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาและปัจจัยพื้นฐาน 4. จัดระบบบริหารจัดการให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ 5. การจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษา และ 6. สร้างและพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส สำหรับแนวทางการเพิ่มโอกาสควรมีการขยายโอกาสทางการศึกษาลดค่าใช้จ่าย เพิ่มบทบาทของครูแนะแนวผลักดันให้นักเรียนได้รับสัญชาติ และการเข้าถึงการศึกษาควรมีการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาคุณภาพผู้เรียน

* นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Phd. Of Applied Economics. Faculty of Economics, Maejo University. ,djwasna@hotmail.com, 086-910-6681

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Assistant Professor Dr., Faculty of Economics, Maejo University. ktieng71@hotmail.com

*** รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Associate Professor Dr., Faculty of Economics, Maejo University. skungwon@yahoo.com

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Assistant Professor Dr., Faculty of Economics, Maejo University. nirote@mju.ac.th.

และส่งเสริมการจัดการศึกษา ขยายการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการส่งเสริมการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม

คำสำคัญ : การเพิ่มโอกาส การเข้าถึงโอกาส นโยบายการศึกษา เด็กด้อยโอกาส

Abstract

The purposes of this research were to analyze the educational policies for underprivileged children in Thailand, and to find the ways to increase opportunities and better access to higher education for underprivileged children. The targeted groups of this study were those of whom were involved in educational policy formulation for underprivileged children involving 28 stakeholders in the Northern provinces of Mae Hong Son, Chiang Mai, Lamphun and Lampang. The instruments used to collect data for the research comprised of content analysis and in-depth interviews with the people who had been involved in the policy formulation of education for underprivileged children as well as thorough analysis pertaining to official/relevant documents. The research found that there were six main educational policies for underprivileged children in Thailand: 1. Equitable and equitable education services for all 2. Providing quality education and lifelong learning education for the disadvantaged children. 3. Promoting the provision of educational resources and fundamental resources. 4. Organizing the management system to facilitate the quality education for disadvantaged children. 5. Budget allocation for educational institutions. 6. Creating and developing networks of education for underprivileged children. Henceforth, the approaches set to increase opportunities and access to higher education were as follow: providing efficient education, improving students' quality and competitiveness, and promoting educational management as well as expanding access to quality education and learning services, which included: developing a service management system and promoting participations in educational management.

Keywords: Increasing Opportunities, Accessing, Educational Policy, Underprivileged Children

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ และการศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ดังนั้นการศึกษาจึงเปรียบประดุจดังอาวุธทางปัญญาที่น่าจะพาให้มนุษย์นำไปพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม และชุมชน ประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อใช้แก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยกำหนดให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค ซึ่งบรรจุในกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และพระราชบัญญัติศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในปี 2547 ประเทศไทยได้มีมติให้มันโยบายการจัดการศึกษาเด็กด้อยโอกาส โดยมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำหน้าที่ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งความรู้และความเสมอภาคทางการศึกษาซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และลดความเหลื่อมล้ำ สร้างสังคมให้มีคุณภาพเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิและโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาค มีคุณภาพ ทั่วถึง และเป็นธรรม รวมถึงส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ ตลอดชีวิตแก่ทุกคน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) ซึ่งการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นเรื่องที่สำคัญได้มีการกำหนดไว้ในทางกฎหมายตามนโยบายของรัฐบาลมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อคุ้มครองและพัฒนาเด็กเยาวชนผู้ด้อยโอกาสผู้ยากไร้ให้ผู้ด้อยโอกาสมีคุณภาพชีวิตที่ดี การศึกษาเป็นสิทธิอันพึงมีพึงได้สำหรับเด็กด้อยโอกาสทุกคน เพื่อให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ได้รับการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะอย่างเต็มที่สมารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุขโดยไม่เป็นภาระกับชุมชนและสังคม

ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสต้องมีการบริการที่แตกต่างกับเด็กและเยาวชนธรรมดาเนื่องจากเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้เป็นเด็กที่มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกับกลุ่มเด็กทั่วไป โดยการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดความเสมอภาคอย่างทั่วถึงและมีความเป็นธรรม(กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) ซึ่งรัฐบาลได้ออกกฎหมาย และมีการกำหนดนโยบายเฉพาะที่มุ่งเน้นให้กลุ่มเด็กเหล่านี้ได้รับโอกาสและสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เพราะการศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ และสร้างนวัตกรรม รวมถึงการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยส่งเสริม พัฒนาให้มนุษย์ได้พัฒนาตนเองในทุกๆด้านตั้งแต่แรกเกิด รวมถึงการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในด้านต่างๆ สามารถปรับตัวให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก และมีการจัดการศึกษาที่บูรณาการทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ บัญชร จันทร์ดำ (2550) ที่พบว่าปัจจัยที่สำคัญต่อการนำนโยบายจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสคือปัจจัยด้านเครือข่ายที่สนับสนุนการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วมโดยนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติมากที่สุด

ปัจจุบันได้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้ดำเนินการจัดบริการทางการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส โดยมีรูปแบบที่หลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) สำหรับนักเรียนทุกกลุ่มแต่ยังไม่ทั่วถึง ความก้าวหน้าในการดำเนินการอยู่ยังอยู่ในระดับปานกลาง สาเหตุที่เกิดขึ้นเนื่องจากเด็กด้อยโอกาสทางสังคมไทยอีกจำนวนมากยังขาดโอกาสทางการศึกษาและการจัดการศึกษาของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงพื้นที่ทั้งหลาย (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2546) ทำให้เด็กไม่สามารถศึกษาต่อในระดับสูงได้ ส่งผลให้ปัญหาเด็กด้อยโอกาสยังมีอยู่และเพิ่มขึ้นทุกปี (วิทยากร เชียงกูล, 2552) รัฐบาลจึงมีนโยบายเพื่อดูแลเด็กด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะหลายมาตรการ อันได้แก่ การคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน การจัดการศึกษาและให้สิทธิโอกาสทางการศึกษาเสมอกัน หรือได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ ซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545-2549 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) ได้ระบุว่าต้องพัฒนาสภาพแวดล้อมสังคมให้เป็นฐานการพัฒนาคนสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและพัฒนาการเรียนรู้ ลดข้อขัดปัญหาโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความยากจน ขัดสนและด้อยโอกาส พัฒนาระบบ ฝักระวังให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา (สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) ส่งเสริมการศึกษาพิเศษและรณรงค์การเรียนรู้ต่อ 12 ปี

นอกจากนี้ข้อค้นพบงานวิจัยของวชิราพร สุวรรณศรวล (2556) พบว่าทางภาคเหนือตอนบนมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่สลับซับซ้อนมีความยากลำบากต่อการนำนโยบายการบริหารจัดการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้เกิดบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายเกิดความเสมอภาคอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ จึงทำให้ผู้วิจัยประสงค์ ค้นคว้า วิจัยเพื่อต้องการทราบว่าการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสในประเทศมีนโยบายด้านใดบ้าง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสในประเทศไทยมีแนวทางในการส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและการเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิเคราะห์นโยบายครั้งนี้เป็นข้อเสนอแนะและแนวทางทางพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) อันนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายและการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสภายในประเทศ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

ภาคเหนือตอนบน

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยวิธีการดำเนินงาน ดังนี้ 1. การวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและการจัดการศึกษาเด็กด้อยโอกาสของประเทศไทย โดยใช้หลักการทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. ผู้วิจัยศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือตอนบนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือตอนบน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

การได้มาของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง(Purposive Sampling) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือตอนบน แยกตามประชากรย่อย แบ่งเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 28 คน ดังนี้

1. ผู้บริหารของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 10 คน
2. ครูผู้ดูแลนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 10 คน
3. คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด จำนวน 4 คน
4. ตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนจำนวน 4 คน

ขอบเขตเนื้อหา

ศึกษานโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในประเทศไทยภายใต้แนวคิดแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโอกาสทางการศึกษา การเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาสทั้งในและต่างประเทศ นโยบายการจัดการศึกษา ทฤษฎีบริหารการศึกษา และแนวทางการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสในระดับอุดมศึกษา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ประกอบด้วยผู้บริหารของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในประเด็นนโยบายการจัดการศึกษาและปัญหาของเด็กด้อยโอกาสในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ครูผู้ดูแลนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในประเด็นโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาส การทำงานนอกเวลาในช่วงที่ศึกษาอยู่ คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด แนวทางการเข้าถึงและการส่งเสริมนักเรียนในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา แหล่งสนับสนุนงบประมาณทุนการศึกษา และตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน โครงการพิเศษและแนวทางในการผลักดันการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการบันทึกข้อมูล โดยวิธีการบันทึกข้อมูลและการบันทึกเสียงของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อนำมาสังเคราะห์และนำผลมาอภิปรายผลต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารทางวิชาการจากหนังสือตำราวิชาการ บทความวิจัย บทความวิชาการ โดยมุ่งค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโอกาสทางการศึกษา การเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาสทั้งในและต่างประเทศ นโยบายการจัดการศึกษา ทฤษฎีบริหารการศึกษาเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และตีความทฤษฎี

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เอกสารและรวบรวมเรียบเรียงพรรณนาเป็นความเรียงสำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์นั้น มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร โดยใช้วิธีการเดียวกันกับวิธีวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด และนำประเด็นหลัก มาพิจารณาแบ่งแยกออกมาเป็นประเด็นย่อย และหัวข้อย่อยอันเป็นกระบวนการวิเคราะห์โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อย และพรรณนาข้อมูลตามปรากฏการณ์ร่วมด้วยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบ จากกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ อันเป็นแนวทางประการสำคัญที่สามารถนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะในการกำหนดแนวทางการส่งเสริมโอกาสและการเข้าถึงการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาสในภาคเหนือตอนบน แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่นำมาเป็นพื้นฐานการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) หลักการและแนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา 2) แนวคิดเกี่ยวกับโอกาสทางการศึกษา 3) หลักการ แนวคิดและทฤษฎีการบริหารสถานศึกษา 4) ทฤษฎีนโยบายสาธารณะ 5) การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด ซึ่ง แยกให้เห็นถึงส่วนประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น (สุมิต ติรภานันท์, 2549)

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือตอนบน จากการวิจัยพบว่า

1. นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสของประเทศไทย

จากการวิเคราะห์เอกสารพบว่านโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสของประเทศไทย มี 5 ประการดังนี้

1. นโยบายการให้บริการการศึกษาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) ให้เด็กด้อยโอกาสทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสมและหลากหลายรูปแบบโดยคำนึงถึงหลักการสิทธิเด็กและสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยให้บริการการศึกษาที่มีความหลากหลายทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย เน้นการทำงานแบบสหวิชาชีพ มีการนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้เพื่อให้เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสในแต่ละประเภทและแต่ละพื้นที่ โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การปกป้องคุ้มครองเด็ก ไม่มีการแสวงหาผลประโยชน์จากเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์และทางเพศ ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าไปช่วยเหลือในการจัดการการศึกษาในลักษณะเชิงรุกโดยแบ่งพื้นที่ชัดเจน สนับสนุนให้ใช้สื่อที่ทันสมัย ใช้เทคโนโลยีและการศึกษาทางไกล เพื่อให้เข้าถึงผู้เรียนให้มากที่สุด

2. นโยบายการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพเน้นการเรียนรู้เพื่อชีวิตที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาส (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) โดยเน้นบูรณาการทั้งด้านวิชาการ ด้านศีลธรรม จริยธรรม และด้านทักษะการดำรงชีวิตในสัดส่วนที่เหมาะสม และมีมาตรฐานคุณภาพเท่าเทียมกับการศึกษาในระบบปกติโดยมีการจัดระบบ

ประเมินศักยภาพเด็กนักเรียนแต่ละรายก่อนให้บริการการศึกษา เพื่อที่จะวิเคราะห์เด็กนักเรียนเป็นรายบุคคลอันนำไปสู่การค้นหารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาสมรรถนะและศักยภาพของเด็กนักเรียนให้ได้มาตรฐานและเท่าเทียมกับนักเรียนทั่วไป โดยสิ่งที่เน้นคือ หลักสูตรที่ใช้จะเน้นในเรื่องความหลากหลาย เหมาะสมกับสภาพและความจำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสโดยจะเน้นในเรื่องการดำรงชีพที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถหารายได้พิเศษช่วงที่ศึกษาอยู่ เน้นการเรียนรู้แบบประสบการณ์ตรง โดยมีแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้ตัว เรียนรู้จากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ โดยปลูกฝังความเป็นผู้รักฐานถิ่นเดิม สามารถประยุกต์การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน ครอบครัว และสังคม โดยดำรงรักษาความเป็นไทย เน้นอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีการอยู่ร่วมกันตามแบบประชาธิปไตย มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่กระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสมรรถนะและศักยภาพของเด็กนักเรียน รวมถึงการสร้างแรงจูงใจเชิงบวกให้กับนักเรียนเพื่อพัฒนาตนเอง รวมทั้งการให้การศึกษาแก่ครอบครัว และสังคมให้เข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต (สมบัติ ฤทธิเดช, 2557) และสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่มีประโยชน์ในด้านวิชาการ วิชาชีพ และการดำรงชีวิต มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนมีพัฒนาการที่โดยรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการฟื้นฟูศักยภาพของเด็กและเยาวชน มีการสร้างใจ สร้างความเชื่อมั่น สร้างการใฝ่เรียนรู้ รวมถึงการเสริมแรงจูงใจด้านบวกเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม และการให้ความรู้ด้านสิทธิผ่านระบบการศึกษา (วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, 2550) ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงการศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถนำความรู้ที่ได้จากแหล่งเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และนำไปเป็นสะสมเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาตนสู่สายอาชีพในอนาคต

3. นโยบายส่งเสริมให้มีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อศึกษาและปัจจัยพื้นฐานอื่นๆ ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภท(กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยการจัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาสโดยคำนึงถึงความสำเร็จการศึกษาและมีงานทำ โดยมีการจัดกิจกรรม การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นในด้านความรู้ ทักษะทางวิชาการ มีการพัฒนาทักษะชีวิตและการมีอาชีพที่เหมาะสมตามศักยภาพและความสนใจของเด็กด้อยโอกาส ซึ่งนโยบายที่ดำเนินการอยู่คือ การเร่งการผลิตและพัฒนา บุคลากรทางการศึกษาประกอบด้วยครู อาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ มีความเข้าใจ ตลอดจนทักษะ และมีการคัดสรรอาสาสมัครที่มีจิตสาธารณะที่เข้ามาช่วยพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้แก่โอกาสในแต่ละพื้นที่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

4. นโยบายการจัดระบบบริหารจัดการ ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ โดยการนำกระบวนการบริหารสถานศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้มีการกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษาโดยตรง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน(School Based Management) ของอุทัย บุญประเสริฐ(2546) David, J. L.(1996) Cheng, Yin Cheong(1996) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ที่กำหนดขอบข่ายภารกิจในการบริหารประกอบด้วยงานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป

มีการกระจายอำนาจทางการบริหารและขอบข่ายงานชัดเจนมีการส่งเสริมการผลิต พัฒนา และสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ได้ครู และผู้บริหารที่มีคุณภาพ โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการระบบการจัดสรรทรัพยากรเพื่อ การศึกษาและปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญและส่งผลต่อการปฏิบัติงานของแต่ละพื้นที่ โดยมีการจัดตั้งกองทุนกองทุน เพื่อระดมและจัดหาแหล่งทุนทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ เพื่อเป็นการ สนับสนุนช่วยเหลือและพัฒนาเด็กด้อยโอกาส

5. นโยบายการจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายรายหัว และสนับสนุนงบประมาณให้กับสถานศึกษา ชุมชนและองค์กร หน่วยงานท้องถิ่นเพื่อจัดการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาสในชุมชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) โดยมีค่าใช้จ่ายต่อหัวสำหรับเด็กนักเรียน ค่าใช้จ่ายส่วนเพิ่มและทรัพยากรพื้นฐาน ที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสโดยมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วย สนับสนุน พัฒนาและให้บริการ ทางการศึกษา เช่นบริษัททรูปลูกปัญญาได้มอบอุปกรณ์ที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุนการศึกษา บริษัทเครื่องดื่มได้เข้า มาสร้างอาคาร สถานที่ฝึกประสบการณ์ ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องการเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับเด็ก นักเรียนเพื่อพัฒนาตนเองอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพโดยมีอุปกรณ์และเครื่องมือที่สามารถตรวจวัดการพัฒนา อย่างมีความน่าเชื่อถือ

6. นโยบายสร้างและพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้มีศักยภาพและ ความพร้อมในการจัดการศึกษา(กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) และสามารถให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสได้ อย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย โดยเร่งการจัดทำฐานข้อมูล ความต้องการและสภาพความจำเป็นของเด็กด้อย โอกาสในทุกพื้นที่ให้มีความถูกต้อง และทันสมัยการณปัจจุบัน สนับสนุนและส่งเสริมให้ทุกส่วนที่เป็นเครือข่าย ช่วยประสานความร่วมมือในการดูแล ปกป้อง คุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กด้อยโอกาส ควบคู่ไปกับการให้ การศึกษา โดยมีระบบการเชื่อมโยงที่มีความเอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสทั้งทางด้าน การใช้ชีวิตและการศึกษาของเด็ก นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กด้อยโอกาสดังกับ ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทและสภาพพื้นที่ สอดคล้องกับเงื่อนไขของ เด็กด้อยโอกาส โดยมีการจัดตั้งศูนย์ประสานและส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาและด้านอื่นๆ

2. แนวทางการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือ ตอนบน

ผลการสัมภาษณ์พบว่าที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน มีการดำเนินการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา ให้กับเด็กด้อยโอกาส โดยศึกษาธิการของแต่ละจังหวัดได้มีการจัดประชุมเตรียมความพร้อมทุกภาคส่วนที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีการส่งเสริม สนับสนุน และการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนสู่การปฏิบัติงานอย่างเป็น รูปธรรม เพื่อจะเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส โดยมีการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้คือ

1. ควรมีการจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึง ระดับอุดมศึกษาโดยมีแผนการจัดการศึกษาที่ชัดเจน และมีแผนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทาง การศึกษา โดยพิจารณาจากตัวนักเรียนและพื้นที่อาศัยของนักเรียนเป็นสำคัญ

2. ควรมีการกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาและการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต เน้นพัฒนาทักษะชีวิตให้กับนักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และความเป็นสากล หลักสูตรการศึกษาที่จัดในแต่ละช่วงวัยต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้ตามความถนัด ความสนใจ ความสามารถของผู้เรียน โดยนำภูมิปัญญาของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และมีการจัดการศึกษาแบบร่วมมือระหว่าง ครู ผู้ปกครองและชุมชน และมีการฝึกประสบการณ์ให้นักเรียนได้ทำงานช่วงนอกเวลาเรียน มีการเรียนแบบทวิภาคี มีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ตามความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักสูตร และความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละวิชา

3. ควรมีการสำรวจและรวบรวมข้อมูลความต้องการของเด็กปกติและเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา และความต้องการของนักเรียนผ่านสื่อที่หลากหลายช่องทางเพื่อให้ถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนานักเรียนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและครอบครัวยากจน

5. ควรมีการสร้างเครือข่าย โดยประสานความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางที่เป็นบริบทของแต่ละสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้มีโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

6. ควรมีการแนะแนวทางการศึกษาและการอาชีพโดยครูแนะแนว และมีการส่งเสริมการเข้าสู่อาชีพโดยมีการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนและสถานประกอบการ มีการส่งเสริมให้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดยมีแหล่งทุนภายในประเทศและต่างประเทศมอบให้กับนักเรียนที่ด้อยโอกาสที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจและพร้อมที่จะพัฒนาตนเองโดยทุนการศึกษามีตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอกทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยมีนโยบายการส่งเสริมการการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาดังนี้

ในภาคเหนือตอนบนการจัดการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส โดยการส่งเสริมกระบวนการคิดของเด็กนักเรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก มีการคัดกรองเด็กเพราะเชื่อว่าในการคัดกรองเด็กจะช่วยให้ทราบความเป็นมาของเด็กนักเรียน รู้จักตัวเด็กในการพัฒนาเด็กสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมและประวัติของเด็กเป็นรายบุคคล โดยมีแนวทางการส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือตอนบนศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามีดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนมีการจัดการศึกษาโดยมีการบริการการศึกษาที่หลากหลาย (ศึกษาธิการจังหวัดลำปาง, 2561) เช่น การจัดการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาแบบทวิภาคี การศึกษาด้วยและการทำงานด้วย (Work – Integrated Learning) และนักเรียนสามารถเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ได้ระหว่างระบบการศึกษาต่างๆได้

2. การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยมีการนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อให้มีความเหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภท โดยคำนึงถึงสิทธิเด็กและบริบทของเด็กเป็นหลัก

3. การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการคัดเลือก ผูกอบรวม บุคลากรให้ความรู้ในการนำเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ การใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและ กระบวนการถ่ายทอดประสบการณ์ ทักษะชีวิตให้กับเด็กด้อยโอกาส

4. ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ โดยการจัดตั้ง กองทุนเพื่อระดมรวมถึงจัดหาแหล่งทุนทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งภายในและต่างประเทศเพื่อสนับสนุนช่วยเหลือ การพัฒนาเด็กด้อยโอกาส

5. พัฒนาระบบบริการจัดการและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการศึกษาวิจัย และติดตามการดำเนินงานของเครือข่ายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสและการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส โดยร่วมกับสถาบันการศึกษาทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง

โดยโรงเรียนมียุทธศาสตร์การบริหารจัดการศึกษาเฉพาะสำหรับเด็กด้อยโอกาสของภาคเหนือตอนบน คือ

1. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาเพื่อคนพิการและผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา
2. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการให้บริการทางการศึกษา และการฝึกอบรมเพื่อคนพิการและ ผู้ด้อยโอกาส สามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น สามารถประกอบอาชีพและพึ่งตนเองได้ตามศักยภาพ
3. การพัฒนาครู ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องคนพิการและผู้ด้อยโอกาส สามารถบริหารจัดการ บริหารหลักสูตร และวางแผนการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การผลิต พัฒนาระบายสื่อเทคโนโลยีการศึกษาและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ และเด็กด้อยโอกาสให้ทั่วถึง เพียงพอและเหมาะสมตามความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคล
5. การประสานเครือข่ายการทำงานระหว่างหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ รวมทั้งการ ระดมทรัพยากรในการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการและผู้ด้อยโอกาส
6. ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งผู้พิการและเด็กด้อยโอกาสทาง การศึกษา
7. สร้างความเข้มแข็ง ระบบบริหารจัดการและกลไกการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของภาคี เครือข่าย
8. จัดสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
9. พัฒนาระบบนิเทศ ติดตามประเมินผลให้มีความเข้มแข็ง

จากการสัมภาษณ์พบว่าทุกโรงเรียนได้มีฝ่ายแนะแนวและจัดหางานของโรงเรียนซึ่งทางผู้บริหาร สถานศึกษาได้มอบหมายให้มีนโยบายในการส่งเสริมให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักเรียนในโรงเรียนของตนเองทุก โรงเรียน มีครูแนะแนวและฝ่ายประชาสัมพันธ์ โดยมีผู้บริหารคือผู้อำนวยการสั่งการและมอบหมายการ ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศสำหรับเด็กด้อยโอกาส มีการสำรวจข้อมูลรวมถึงการรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของเด็กด้อยโอกาส มีการติดตามเด็กด้อยโอกาสเป็นรายบุคคลให้เข้าสู่กระบวนการ ทางการศึกษาในระบบ โดยที่นโยบายการส่งเสริมการศึกษาที่ดีและยั่งยืนต้องเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

เข้ามาร่วมกันบริหารจัดการการศึกษาเริ่มจากกิจกรรมเล็กๆ และทำให้เกิดประสิทธิภาพก่อน มีทีมงานที่มีการเชื่อมประสานทุกภาคส่วนโดยมีการเก็บข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทุกมิติซึ่งเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ และเน้นให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงโอกาสและมีการส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาให้ได้มากที่สุด ควรสร้างทางเลือกการศึกษาอย่างหลากหลาย กว้างขวาง และเรียนจบมาให้ได้สามารถใช้การดำรงชีพได้จริง

อย่างไรก็ตามการส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือตอนบนศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาพบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานดังนี้

1. สถานศึกษาและสาขาวิชาที่นักเรียนมีความสนใจ และอยากจะศึกษาต่อมีระยะทางห่างไกลจากที่พักอาศัยและชุมชนของนักเรียน
2. ข้อจำกัดด้านทุนการศึกษาไม่เพียงพอและไม่มีสิทธิ์กู้เรียน ทุนทรัพย์ที่มีไม่มากจากทางบ้านนักเรียน พ่อแม่/ผู้ปกครองมีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการส่งเสริมให้บุตรธิดาในการศึกษาต่อ
3. พ่อแม่ผู้ปกครองไม่สนับสนุนและส่งเสริมให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เนื่องจากพ่อแม่เป็นชนเผ่าต่างๆ เช่นลีซู อาข่า เมี่ยน ลาหู่ กะเหรี่ยง ดารอั้ง ไทยใหญ่ที่มาจากเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้วออกมาทำอาชีพเกษตรกรรมช่วยครอบครัว
4. ปัญหาด้านความอดทนของนักเรียน ในเรื่องการปรับตัวเข้ากับเพื่อนนักเรียน และสังคมใหม่
5. ปัญหาเด็กไร้สัญชาติ ไม่มีบัตรประชาชนขั้นตอนการสอบเข้ายุ่งยากและมีความซับซ้อน ไม่สามารถขอทุนการศึกษาได้

สำหรับแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือตอนบนพบว่า

1. ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ โดยให้มหาวิทยาลัยที่อยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์หรือราชประชานุเคราะห์ตั้งอยู่ ร่วมกันแจ้งข่าวสารไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้เกิดในการมีส่วนร่วมในการคัดกรองผู้ด้อยโอกาสส่งเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา
2. ควรขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับท้องถิ่น และลดภาระค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อของนักเรียน
3. ควรเพิ่มบทบาทและให้ความสำคัญครูแนะแนวซึ่งมีความสำคัญกับนักเรียนมาก โดยครูแนะแนวควรชี้แนะวิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียน ให้ความรู้ด้านการศึกษาได้แลกเปลี่ยนทัศนคติเรื่องความสำคัญของการศึกษาโดยเน้นเรื่องสิทธิการเข้าถึงสิทธิและโอกาสของนักเรียนทุกคน
4. ควรมีกิจกรรมอบรมพัฒนาศักยภาพหลายด้าน ได้แก่ การศึกษาสิทธิเด็ก สิทธิมนุษยชน เป็น การสร้างองค์ความรู้ มีการประสานงานกับโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย สถานศึกษา หน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นทางหน่วยงานได้มีการจัดกิจกรรมห้องเรียนสิทธิเด็ก ห้องเรียนสัญชาติ mobile classroom

5. ควรมีกิจกรรมมีการให้คำปรึกษาแนะนำจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง มีการผลักดันให้นักเรียนได้รับสัญชาติยกตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ผลักดันเรื่องสัญชาตินักศึกษา โดยได้ร่วมกันสภามหาวิทยาลัยในการผลักดัน และร่วมกับเครือข่าย 5 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก และพะเยาโดยร่วมกันสร้างเครือข่ายของงบประมาณจากต่างประเทศ เช่นคุณสมพงศ์ สละแก้ว ที่ช่วยในเรื่องยกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กด้อยโอกาสและแรงงานเด็กในการเข้าถึงการศึกษาและเข้าสู่ตลาดแรงงานที่ดีขึ้น

จากแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือทำให้มีการส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือตอนบนดังนี้

1. ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนได้ตระหนักถึงรากเหง้าและความสำคัญของการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต มีการส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาต้องเจาะลึกข้อมูลของนักเรียนโดยให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมทางการศึกษาของนักเรียน ซึ่งในจังหวัดลำปางได้มีโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาโดยมีพื้นที่ให้ครูและนักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันมีการเรียนรู้แบบคุณธรรม จิตปัญญา และมีการแบ่งปันและเรียนรู้ร่วมกัน นักเรียนเปรียบเสมือนครูของเขา จังหวัดลำพูนมีโครงการที่แนะนำน้องเข้าสู่ร่วมมหาวิทยาลัย จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีโครงการขอสัญชาติให้กับนักเรียนด้อยโอกาสที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย จังหวัดลำปางมีโครงการเปิดโลกการเรียนรู้สู่วิชาชีพสำหรับเด็กด้อยโอกาส และจังหวัดเชียงใหม่มีโครงการปฏิรูปการศึกษาเป็นต้น

2. มีการให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อสถานการณ์เหตุการณ์ในโลกปัจจุบัน จะทำอย่างไรให้เด็กฉลาดและส่งเสริมการศึกษาโดยการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ถอดรหัสได้

3. มีนโยบายที่ชัดเจนจำนวนภาพรวมต้องคิด ต้องมีการวางแผนและออกแบบกิจกรรมให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้

4. เร่งจัดทำฐานข้อมูล สภาพและความต้องการพื้นฐานและความจำเป็นของเด็กด้อยโอกาสให้มีความถูกต้อง ชัดเจนและเป็นปัจจุบัน

5. ดำเนินการจัดให้มีสถานศึกษาที่รองรับเด็กด้อยโอกาสอย่างเพียงพอ โดยมีกลไกการพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบเฉพาะที่สอดคล้องและเหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสในแต่ละสภาพพื้นที่

6. มีกระบวนการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ สามารถนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้ได้

7. สร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง สร้างคนโดยเฉพาะอาจารย์ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้สามารถที่จะชี้นำทางสังคมได้ ใหล่งพื้นที่ และมีการนำนักศึกษาลงพื้นที่เพื่อขยายจนเต็มพื้นที่ โดยมีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นมีการขับเคลื่อนสมัชชาการศึกษาทุกจังหวัดให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยเปิดสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในท้องถิ่นสนับสนุนทุนการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาสสร้างทางเลือกการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบการให้ข้อมูลข่าวสารไม่จำกัดพื้นที่เด็ก ส่งเสริมการเข้าถึงทุกโอกาสที่เด็กต้องการเรียนรู้

8. สถานศึกษาต้องปรับกระบวนการคิดของเด็กนักเรียนต้องปรับเปลี่ยนว่าเด็กเป็นเด็กปกติทั่วไปมีโอกาสเท่าเทียมเหมือนกับเด็กทุกๆ คน

9. ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนประสานความร่วมมือในการเชื่อมโยงให้ข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาการเรียนรู้ ตามความต้องการของเด็กด้อยโอกาส เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและการดำเนินชีวิตของเด็กด้อยโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐทั้งระดับปฏิบัติและนโยบาย มีระบบการประสานการดำเนินงานเพื่อส่งต่อให้เด็กด้อยโอกาสได้รับโอกาสทางการศึกษาและการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และมีระบบติดตามประเมินผลการทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดบริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

อภิปรายผล

นโยบายการจัดการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสของประเทศไทยแบ่งออกเป็น 6 ข้อด้วยกันคือ

1. ให้บริการการศึกษาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง ให้เด็กด้อยโอกาสทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสมและหลากหลายรูปแบบโดยคำนึงถึงหลักการสิทธิเด็กและสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของกัมปนาท บริบูรณ์ และระณิดา เขยชุม(2553) พบว่าการให้บริการการศึกษาของประเทศไทยควรพิจารณาให้บริการที่เหมาะสมกับเด็กยากจนและสภาพครอบครัว โดยเพิ่มการจัดบริการการศึกษาในรูปแบบตามอัธยาศัยตามความเหมาะสมของบริบทสังคมนั้นๆ เพื่อจะได้พัฒนาเด็กอย่างเต็มศักยภาพ

2. การจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพเน้นการเรียนรู้เพื่อชีวิตที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสต้องบูรณาการทั้งด้านวิชาการ ด้านศีลธรรม จริยธรรม และด้านทักษะการดำรงชีวิตในสัดส่วนที่เหมาะสม และมีมาตรฐานเท่าเทียมกันกับการศึกษาในระบบปกติโดยยึดหลักร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบ ในลักษณะเครือข่ายการพัฒนา (ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ และสุวรรณี คำมัน 2545: 66 -68) โดยยึดหลักการให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วม

3. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาและปัจจัยพื้นฐานอื่นๆ ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภท เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์ทางการศึกษา ที่เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์(2550) ได้กล่าวว่าการใช้ทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้เกิดการสร้างโอกาสการเรียนรู้ที่เกิดผลสูงสุด

4. จัดระบบบริหารจัดการให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการจัดตั้งโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์(สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546) คือ เพื่อให้เด็กขาดโอกาสทางการศึกษาได้เข้ามาเรียนและได้รับการฝึกด้านอาชีพ สามารถกลับไปดำรงชีพในถิ่นบ้านเกิดและพัฒนาท้องถิ่น สามารถเป็นผู้นำท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา เจริญสอน(2552) พบว่าการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษา คือ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ การจัดการศึกษา และผู้บริหารควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพการศึกษาเป็นหน้าที่ของท้องถิ่น (Sergiovanni and Carer 1980 : 246) ดังนั้น ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในการบริหาร ในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ประชาชนต้องเสียภาษีการศึกษา เป็นภาษีโดยตรงที่จะต้องเสียให้ท้องถิ่น ประชาชนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมเป็น

กรรมการในคณะกรรมการการศึกษา (Board of Education) เพื่อกำหนดนโยบาย ควบคุม ติดตามและ ประเมินผลการจัดการศึกษาของท้องถิ่น และการจัดการศึกษาที่ประสบผลสำเร็จของสถานศึกษา

5. นโยบายการจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายรายหัว และสนับสนุนงบประมาณให้กับสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Schmitdt (2011) เพื่อให้เด็กนักเรียนที่ด้อยโอกาสได้เข้าถึงการศึกษา ควรลด ภาระค่าใช้จ่ายและสนับสนุนการให้ทุนการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสม

6. สร้างและพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้มีศักยภาพและความพร้อมใน การจัดการศึกษาและสามารถให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับแนวคิดของ (Van Meter & Van Horn, 1975 Edward, 1980 Sabatier & Mazmanian, 1980) ที่ให้ความสำคัญด้านการ สร้างเครือข่ายและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน

แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

1. ควรขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับท้องถิ่นและลดภาระค่าใช้จ่าย เนื่องจากเด็กด้อยโอกาส ยากจนส่งผลให้เด็กออกจากโรงเรียนกลางคัน(Schmitdt,2011) ดังที่งานวิจัยของดำรงค์ ตุ่มทอง (2557) ได้เสนอ แนวทางการเข้าถึงการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสในเรื่องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคีเครือข่ายทางสังคมใน การเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมในการจัดบริการทางการศึกษา ตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ ส่วนใหญ่ล้วน เนื่องมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ (นคร ดังคะพิภพและคณะ,2557; พินสุตา สิริธรรังศรี, 2557) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของณัฏฐาภรณ์ เลี่ยมจรสกุล(2555) พบว่าการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและ คล่องตัวสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ควรเปิดโอกาสให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษาให้มากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่ายและลดปัญหาด้านงบประมาณของโรงเรียนที่มี งบประมาณไม่เพียงพอ

2. เพิ่มบทบาทครูแนะแนว ให้ความรู้ด้านการศึกษาแลกเปลี่ยนทัศนคติเรื่องความสำคัญของ การศึกษาโดยเน้นเรื่องสิทธิการเข้าถึงสิทธิและโอกาสของทุกคน สร้างความเข้าใจค่านิยมของและทัศนคติของ ผู้ปกครองที่ยากจนในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ (Oviedo, 2009: ณัฏฐาภรณ์ เลี่ยมจรสกุล, 2555) เนื่องจากโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่แตกต่างกันมาจากปัจจัยทางด้านค่าใช้จ่าย และทัศนคติ ความแตกต่างของ สภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ (อุมาภรณ์ ภัทรวิชัย และปัทมา อมรสิริสมบุญ, 2550) และงานวิจัยของวชิราพร สุวรรณศรวล (2556) ที่เสนอแนะให้ครูแนะแนวควรเน้นการศึกษาเพื่ออาชีพเพื่อเป็น ทางเลือกให้กับนักเรียนที่มีฐานะยากจนมีโอกาสที่จะศึกษาต่อระดับสูงและสามารถประกอบอาชีพได้เมื่อสำเร็จ การศึกษา

3. มีกิจกรรมอบรมพัฒนาศักยภาพหลายด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สำนักคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) ที่มีเป้าหมายเชิงคุณภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้ง ด้านร่างกาย อารมณ์ที่ดี สังคมที่อบอุ่น สามารถแก้ปัญหาได้มีทักษะในการประกอบสัมมาชีพ และอยู่ร่วมกับผู้อื่น อย่างสงบสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ด้านบริการการศึกษาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง ควรกำหนดแนวทางของแต่ละโรงเรียนให้ชัดเจนในการส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น
2. ด้านการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพเน้นการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาส ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ตามความสนใจของผู้เรียน
3. ด้านส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาและปัจจัยพื้นฐาน ควรขยายโอกาสให้ครอบคลุมสำหรับเด็กด้อยโอกาสทุกกลุ่มเป้าหมาย
4. ด้านการจัดระบบบริหารจัดการให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ควรขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับท้องถิ่น และลดภาระค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อ
5. การจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษา ควรสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและมีหน่วยงานทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ
6. สร้างและพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ควรสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะครูผู้สอนและครูแนะแนวการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาส
2. ควรศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในด้านการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กด้อยโอกาส
3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- Ministry of Education. (2005). *nayobāi kanchatkañ suksā samrap dek doj 'ōkāt*: [Educational Policy for Underprivileged Children. Office of Education Policy and Planning] . Office Of the Education Council. Ministry of Education. Bangkok.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส. สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร.
- Boriboon, K. (2010). *kanpramoēnphon nayobāi kanchatkañ suksā samrap dek doj 'ōkāt : klum dek thuk plojpla laloei*. Krung Thēp : krasuāng suksāthikañ .[Evaluation of educational policy for underprivileged children: children are abandoned.] Bangkok. Ministry of Education.
- กัมปนาท บริบูรณ์ และรณิดา เขยชุม. (2553). การประเมินผลนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส : กลุ่มเด็กถูกปล่อยปละละเลย. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Charoenwongsuk K. (2007). *panha 'ōkāt khaothung kansuksā nai mummōng setthasāt* .[The problem of access to education in economics]. <http://oknation.nationtv.tv/blog/kriengsak/2007/12/19/entry-1>
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550). ปัญหาโอกาสเข้าถึงการศึกษาในมุมมองเศรษฐศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2561. จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/kriengsak/2007/12/19/entry-1>
- Pattamasiriwat D. (2009). *khwām lūāmlam khoṅg 'ōkāt thāṅkañ suksā læ māttarakān kankhlang phūā khayai 'cāt thāṅkañ suksā hai kae kansuksā yaowachon*. [Fiscal Inequality and Grant Allocation: Provincial Analysis of Thailand's Local Government Finance]. Social Science Journal. Srinakharinwirot Economics, 5(5) : 7-33.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ สุวิมล เสงพัฒนา และพุดตาน พันธุเณร. (2555). ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาและมาตรการการคลังเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่การศึกษาเยาวชน. วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์, 7(1):1-36.
- Tumtong D. (2014). *panha dek doj 'ōkāt thāṅkañ suksā : sathanakān khwām mai samoephaḥ thāṅg sangkhom Thai*. [Problem of underprivileged children in education: situation of inequality in Thailand]. Journal of Humanities and Social Sciences. Vol 10 No.1 : 123-141
- ดำรงค์ ดุ่มทอง. (2557). ปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา:สถานการณ์ความไม่เสมอภาคทางสังคมไทย. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ : 10 ฉบับที่ : 1 เลขหน้า : 123-141 ปีพ.ศ. : 2557.

- Liamcharaskul, N. (2012). *kān wikhroḥ khāchaichāi thāngkān suksā khōṅg khruārūan Thai phāitai khroṅkān rian fri siphā pī*. Chiang Mai.[Analysis of educational expenditures of Thai households under 15-year free project]. Thai Health Promotion Foundation.
- ณัฐธารณณ์ เสียมจรสกุล. (2555). การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครัวเรือนไทยภายใต้โครงการเรียนฟรี 15 ปี. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- Chandha B.(2007). An Analysis of Factors Affecting the success of educational policy implementation for disadvantage children in Sueksa Songkroe under the Office of the Basic Education commission. Dissertation. Education Management. Burapa University: 25-38.
- บัญญัติ จันทร์ดา (2550). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสไปปฏิบัติในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ดุษฎีนิพนธ์. การบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Charoensorn W..().The Efficiency of Educational Management of Subdistrict Administration Organization in Thailand. Phd. Eastern University
- วาสนา เจริญสอน.(2552). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในประเทศไทย. ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- Suwannasuan, W. (2013). A model of Alternative Education for Disadvantaged Children on in the Upper North of Thailand. Journal of Education Naresuan University, 15(5) : 182-192.
- วชิราพร สุวรรณศรวลและคณะ.(2556). รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย.วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 15 ฉบับพิเศษ พุทธศักราช 2556. น.182
- Chiangkool,W. (2008).saphāwa kānsuksā Thai sōṅphanhārōḥasip / sōṅphanhārōḥasip'et panhā khwāmsamoēphāk lāe khunnaphāp khōṅg kānsuksā Thai . rāingān saphāwa kānsuksā Thai sōṅphanhārōḥasip / 2551.[Thailand Education System 2007/2008 Equality and quality of education Thailand.]
- วิทยากร เชียงกูล. (2552). สภาวะการศึกษาไทย2550/2551 ปัญหาความเสมอภาคและคุณภาพของการศึกษาไทย. รายงานสภาวะการศึกษาไทย2550/2551.
- Lampang provincial education officer. (2018). *poet lok kān rianru sū 'āchīp* [Open the world of learning to career]
- ศึกษาธิการจังหวัดลำปาง. (2561). เปิดโลกการเรียนรู้สู่อาชีพ. สำนักแผนและนโยบาย .กระทรวงศึกษาธิการ

- Tirkanunt S.(2006). kanchai sathiti nai wichai thang sangkhommasat : naethang su kan patibat. [Use of Social Research Statistics:A Practical Approach]. Bangkok. Chulalongkorn University.
- สุวิมล ติรกันนท์. (2549). การใช้สถิติในวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Office of the Basic Education Commission. (2009). kanphatthana kansuksa nai phunthi phukhao sung lae thurakandan [Development of high mountain and backcountry education]. Bangkok, Office of the Basic Education Commission
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). การพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ภูเขาสูงและทุรกันดาร. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- Office of the Basic Education Commission.(2011). sathiti kansuksa pi songphanharojhasip'et songphanharojhasipsam [Educational Statistics 2008 - 2010]. <http://data.bopp-obec.info/emis/>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). สถิติการศึกษา ปี 2551 – 2553 สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2561, จาก <http://data.bopp-obec.info/emis/>.
- Boonprasert U.(2003). lakkan borihan baep than rongrian .[Principles of School Management]. Bangkok: Praramsri Printing.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2546). หลักการบริหารแบบฐานโรงเรียน. กรุงเทพฯ: พระรามสี่การพิมพ์.
- Pattarawanich U.(2007). khwam mai thaothiam kan thangka sukka : mhang lae chonnabot [Educational Inequality: Cities and countryside]. Institute for Population and Social Research.
- อุมารณ์ ภัทรวณิชย์ และปัทมา อมรสิริสมบุญ. (2550). ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษา : เมืองและชนบท. สำนักพิมพ์สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.

ภาษาต่างประเทศ

Edwards, G. C. (1980). *Implementing Public Policy*. Washington, DC: Congressional Quarterly Press.

Oviedo, Mocnica Juliana.(2009). Expansion of Higher Education and the Equity of *Opportunity in Colombia*, Research work presented for M.R. (Applied Economic). University Autonoma de Barcelona.

Sabatier, P. and Mazmanian, D. (1979). The Conditions of Effective Implementation: A Guide to Accomplishing Policy Objectives. in *Policy Analysis* 5.

Schmidt, William H.(2011). Equality of Educational Opportunity, Myth or Reality in U.S. *Schooling?*. American educator winter. 2010-2011. 34(4), 12-19, 2011.

Van Meter, D. S. & Van Horn, C. E. (1975). *The Policy Implementation Process :A Conceptual Framework*. Administration and Society, 9 (46). 4.